

'Štetočine uljane repice'

Автор(и): доц. д-р Недялка Палагачева, Аграрен университет в Пловдив; проф. д-р Янко Димитров, Аграрен университет в Пловдив

Дата: 02.04.2023 *Брой:* 4/2023



Pored svojih velikih prednosti kao uljarice, uljana repica je domaćin velikom broju štetnih vrsta, koje u pojedinim godinama mogu masovno da se razmnožavaju i mogu da izazovu značajne ekonomske gubitke. Iz tog razloga je fitosanitarni status područja gde će se sejati uljana repica od posebnog značaja. U i oko polja uljane repice obavezno je uništavanje korova iz familije krstašica, koji su izvor hrane za buvače krstašice, repičinu lisnu buvu i druge štetočine.

Za ispoljavanje i razvoj biološkog potencijala biljaka, neophodna su veoma dobra obrada zemljišta, odgovarajući plodoredi, poštovanje prostorne izolacije od vrsta iz familije *Brassicaceae*, setva na optimalnoj dubini i u optimalnim vremenskim rokovima zdravim semenom. Za održavanje optimalnog režima ishrane, važna je

uravnotežena đubriva sa azotom, fosforom i kalijumom, korišćenje otpornih sorti, i združeni usevi. Suzbijanje štetočina se vrši postavljanjem klopki da bi se utvrdio početak pojave repičine sjemenarice, stabljičnih pipaca iz roda *Ceuthorynchus*, repičine mušice, i postavljanjem žutih posuda na visini biljke unutar polja uljane repice. Kada se sprovedu na vreme i na visokom nivou, ove mere mogu da obezbede usev sa optimalnom gustinom.

Uljana repica je usev sa dugim vegetacionim periodom – 280–320 dana, stoga mere zaštite biljaka moraju da se prilagode fenološkim fazama razvoja.



Prugasta buvačica (Phyllotreta atra L.)

U jesen, u fazama kotiledona i formiranja rozete, značajnu štetu nanose buvačice krstašice iz roda *Phyllotreta*: prugasta buvačica (*Phyllotreta atra L.*), talasasta buvačica (*Phyllotreta undulata Kutsch.*).



Šteta koju nanosi prugasta buvačica

Masovno se razmnožavaju u toplom i suvom vremenu, napadajući mlade i nežne listove, usled čega oštećene biljke izgledaju probušene kao sito i suše se. Štetočine nanose znatnu štetu u jesen, što dovodi do lošeg nakupijanja hranljivih materija u biljkama, neophodnih za prevazilaženje ekstremnih uslova tokom zime.



Repičina lisna buva (Psylliodes chrysocephala L.)

U istom periodu javljaju se i odrasle jedinke repičine lisne buve (*Psylliodes chrysocephala* L.). Odrasle jedinke koje su pale u letnju dijapauzu postaju aktivne pri nicanju uljane repice i glodaju okrugle rupe u listovima i stabiljkama. Šteta je značajna u suvom i toplom vremenu. Napadnute biljke zaostaju u svom razvoju.

*Šteta koju nanose larve repičine lisne buve*

Deo larvi izleže se u jesen, a drugi deo – u proleće. One koje su se izlegle u jesi buše se u peteljke listova i hrane se njihovom unutrašnjošću. Paralelno sa njima, primećuje se i šteta od repičine ose (*Atalia rosae* Christ.) i repičinog lisnog zlatarica (*Entomoscelis adonidis* Pall.). Ekonomski značajnije su štete koje nanose lažne gusenice treće generacije repičine ose. One stružu donju epidermu na pojedinim mestima i kasnije prave periferna oštećenja od ishrane na listovima. U slučajevima masovnog razmnožavanja, ostaje neozleđena samo glavna nervatura. Oštećene biljke ugibaju i usevi su ugroženi već u jesen. U toploj jeseni i produženoj suši, šteta od ove štetočine je značajna, pošto korenovi ne mogu da održe turgor biljke. Posle prvih jesenjih kiša, odrasle jedinke repičinog lisnog zlatarica se sele na područja sa uljanom repicom i hrane se listovima.



Repičina osa (Atalia rosae Christ.)

Gustina buvačica krstašica iz roda *Phyllotreta*, repičine ose, repičine lisne buve i repičinog lisnog zlatarica beleži se metodom oglednih parcela. Kada se utvrdi gustina od 2 jedinke/m² repičine lisne buve, 2–3 jedinke/m² repičine ose i 3–5 jedinki/m² zemljišnih buvača, neophodno je tretirati proizvodima sa širokim spektrom delovanja i dugim rezidualnim dejstvom kao što su: deltametrin (Deka EC, Deko EC, Desha EC, Dena EC, Poleci, Decis – 30 ml/da; Decis 100 EC – 5 ml/da, Meteor – 60–80 ml/da), cipermetrin (Cyperkil 500 EC, Citrin Max, Cypret 500 EC, Poli 500 EC – 5 ml/da). Pojavu i razmnožavanje buvačica krstašica može se predvideti na korovima krstašicama, običnoj torbičici, *Capsella bursa-pastoris*, i drugim vrstama, koje služe kao prelazni domaćini.

U proleće, sa zagrevanjem vremena, dnevne temperature se povećavaju, uljana repica nastavlja svoj razvoj i počinje da formira glavnu stabiljku. U to vreme se nastavlja štetno delovanje buvačica krstašica i repičine lisne buve. U agrocenozi uljane repice, nalaze se ukrašeni kupusni stenica (*Eurydema ornata* L.) i obični kupusni stenica (*Eurydema oleraceum* L.). Odrasle jedinke i nimfe stenica sišu sok iz listova, lisnih i cvetnih peteljki, i mahuna, usled čega se na mestima ishrane formiraju bele pege.

U proleće se takođe primećuju gusenice velikog kupusara (*Pieris brassicae* L.), malog kupusara (*Pieris rapae* L.) i kupusnog sovica (*Mamestra brassicae* L.). One uglavnom oštećuju listove, glodajući rupe u njima. Kada se utvrde gustine iznad ekonomskog praga, sprovodi se tretman selektivnim insekticidima.

U fazama formiranja pupoljaka, cvetanja i formiranja mahuna, utvrđuju se sledeće štetočine: cvetni žižak (*Meligethes aeneus* F.), dlakavi zlatar (*Tropinota hirta* Poda), stabljični pipci iz roda *Ceutorhynchus*: kupusni stabljični pipac (*Ceutorhynchus napi* Gyll.), repin stabljični pipac (*Ceutorhynchus pallidactylus* Marsh) (sinonim *Ceutorhynchus quadridens*), repičina sjemenarica (*Ceutorhynchus assimilis* Payk.), kupusna vaš (*Brevicoryne brassicae* L.) i repičina mušica (*Dasyneura brassicae* Winn.).



Cvetni žižak (*M. aeneus*)

Cvetni žižak (*M. aeneus*) je godišnje prisutan u poljima uljane repice i u pojedinim godinama se masovno razmnožava. Pojavljuje se u poljima uljane repice neposredno nakon formiranja cvetnih pupoljaka i nalazi se tu do kraja cvetanja. Larve i odrasle jedinke se hrane neotvorenim cvetnim pupoljcima, uništavajući prašnike i latice. Mahune formirane od oštećenih cvetova postaju pužolike. Pri gustini štetočine od 2–4 jedinke/biljci, vrsta može masovno da se razmnožava. Ovo zahteva nedeljni monitoring.



Šteta koju nanosi cvetni žižak

Šteta od cvetnog žižka počinje od periferije useva ka njegovoj unutrašnjosti. Stoga se preporučuje prskanje kada se utvrdi gustina od 1–2 jedinke/m² i 15–20% zaraženih biljaka, i to samo na ivici useva – traka široka 10–12 m, insekticidima sa dugotrajnijim dejstvom. Sprovodeći ove periferne tretmane, otežava se migracija cvetnog žižka ka unutrašnjosti useva, dok se istovremeno teži očuvanju korisnih vrsta, prirodnih oprašivača i pčela, koje su još uvek u manjim gustinama. Periferni tretmani mogu da zauzmu samostalno mesto u celokupnom sistemu mera za suzbijanje ove vrste. Poznato je da veliki deo odraslih jedinki prvo prelazi preko korovske vegetacije, zatim se naseljava na ivicama polja i tek kasnije kreće ka unutrašnjosti bloka.

Otpornost cvetnog žižka na aktivne hemijske supstance koje se koriste otežava njegovo uspešno suzbijanje. Stoga se preporučuje korišćenje proizvoda iz različitih hemijskih grupa. Ovlašćeni insekticidi u našoj zemlji su: cipermetrin (Cyperkil 500 EC, Citrin Max, Cypret 500 EC, Poli 500 EC – 5 ml/da), cipermetrin + piperonil butoksid (Masan – 25 ml/da), deltametrin (Meteor – 60–80 ml/da).

Protiv cvetnog žižka u drugim zemljama gde se gaji uljana repica, koriste se sledeći bioinsekticidi: Spinosad i Piretrum, entomopatogene gljive: *Metarhizium anisopliae* i *Beauveria bassiana*, i entomopatogene nematode: *Steinernema feltiae*.



Dlakavi zlatar (T. hirta)

Tokom cvetanja, oštećenje cvetova nanosi dlakavi zlatar (*T. hirta*). Njegovo prisustvo u agrocenozi uljane repice je posledica njegove široke specijalizacije u ishrani i njegove sposobnosti da se sa preferiranih domaćina voćaka (dunja, jabuka) pre